

Η επανέκθεση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης (2001-2006)

Δημήτριος Β. Γραμμένος

Επίτιμος Διευθυντής
του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης

Σε πρόσφατη παρουσίαση του βιβλίου του Δ.Ν. Μαρωνίτη *Επιλεγόμενα στην ομηρική Οδύσσεια* (Κέδρος, 2005), αναφέρονται τα εξής εξόχως, κατά τη γνώμη μου, ενδιαφέροντα για τη μουσειολογική έρευνα:¹ «ας μην το ξεχνάμε, και ας ακούγεται απλοϊκό ως επιχείρημα υπέρ μείζονος φιλόλογου: οι παλιές ιστορίες ζουν μονάχα όσο και όπως τις ξαναλέμε με τον τρόπο μας. Διαφορετικά, εκπίπτουν σε σχολική ύλη ή σε μουσειακό έκθεμα». Προηγείται η παράθεση «ενός σπάνιου ξεσπάσματος» του Μαρωνίτη που «υπερθεματίζει», θα έλεγα με δικά μου λόγια, στο να μη χαθεί με τη μεταφραστική προσέγγιση όλη εκείνη η υλική αίσθηση που αποπνέει η παράθεση ή η περιγραφή αντικειμένων της *Οδύσσειας*. Δηλαδή συγγραφείς, φιλόλογοι, άνθρωποι του λόγου εν γένει θεωρούν αρκούντως σημαντικό πράγμα κάθε είδους χαρισματική κειμενική προσέγγιση που «αναστηλώνει/αναπαλαιώνει» τον υλικό πολιτισμό, αλλιώς θα μιλούσαν για μουσειακό έκθεμα. Αν όμως αυτό συνοδευόταν από κείμενο επιπέδου αυτού που αναφέραμε, θα άλλαζαν γνώμη; Ή, κάτι άλλο: η αυθεντικότητα του αντικειμένου θα τους έπειθε να μη συνοδεύεται καν από κείμενο, εκτός αν το κείμενο ήταν τελείως λιτό και περιείχε τα απολύτως απαραίτητα πληροφοριακά στοιχεία; Μήπως, ακόμη, το ιδανικότερο κείμενο για μια χρυσή προσωπίδα μυκηναϊκής εποχής είναι, για παράδειγμα, «Ο βασιλιάς της Ασίνης» του Σεφέρη ή για τον μυκηναϊκό οπλισμό, π.χ., συγκεκριμένα αποσπάσματα της *Ιλιάδας* που αναφέρονται σε μάχες;

Ένας από τους στόχους αυτής της επανέκθεσης, που εγκαινιάστηκε τον Σεπτέμβριο του 2006, είναι να δείξει ότι η προσέγγιση του παρελθόντος γενικά, του υλικού πολιτισμού ειδικά, είναι σαφώς κειμενική, στις περιπτώσεις όμως που υπάρχουν κείμενα, εννοούμε καταρχήν την αρχαία γραμματεία των λεγόμενων ιστορικών χρόνων. Όμως τα κείμενα δεν είναι ο μόνος τρόπος επαφής μας με το παρελθόν ή, τουλάχιστον, είναι ελλιπής. Πληρότητα δηλαδή ως προς την προσέγγισή μας υπάρχει μόνο στην περίπτωση που ο υλικός πολιτισμός σχετίζεται με κείμενο/-α, άσχετα αν η αρχαιολογική και η φιλολογική μεθοδολογία αναπτύχθηκαν ανεξάρτητα ως επί το πλείστον. Σπάνιες ήταν οι εξαιρέσεις, συνήθως με πρωτοβουλία των αρχαιολόγων (π.χ. η γερμανική σειρά *Archaeologica Homericum* για την ομηρική αρχαιολογία, της δεκαετίας του '60-'70). Για να αναδειχθεί η σημασία του υλικού πολιτισμού στην περίπτωση των επανεκθέσεων, όπως η δική μας, είναι επόμενο ότι θα πρέπει να εκτεθούν αντικείμενα τα οποία να αναφέρονται στις υπάρχουσες εκδοχές της ζωής των ανθρώπων κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου. Ύστερα, όπως λέει και η Τοπαλή, να ξαναδούμε με τον τρόπο

μας παλιές ιστορίες, όσες αποκαταστήσαμε, για αυτά τα αντικείμενα, ή να αναφερθούμε σε κείμενα εκείνης της εποχής. Ένα είναι σίγουρο: Αντικείμενα/εκθέματα χωρίς κείμενο δεν νοούνται – κείμενο το οποίο δεν είναι απαραίτητο βέβαια να είναι ευφάνταστο ή ποιητικό ή απόσπασμα από ποίημα. Τέτοια κείμενα, και ιδιαίτερα τα χαρισματικά, σίγουρα ανακαλούν εικόνες, αυτές όμως ούτως ή άλλως προβλέπονται από το επιβαλλόμενο εποπτικό υλικό.

Ένας άλλος στόχος αυτής της επανέκθεσης ήταν να προσελκύσει την προσοχή των επισκεπτών που τους έχει απασχολήσει ελάχιστα το υλικό παρελθόν, έτσι ώστε να ανακαλέσουν κάποιον, έστω υποτυπώδες, προσωπικό βίωμα, και αυτό να αποτελέσει την απαρχή μιας εμπλοκής με το παρελθόν ή ενός προβληματισμού. Ίσως την απαρχή μιας αφήγησης, ακόμη και ανάγνωσης.² Αλλά στο σημείο αυτό καλύτερα να πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά, ανατρέχοντας εν μέρει σε κείμενό μας της μη δημοσιευμένης ημερίδας του ΥΠΠΟ στο Νομισματικό Μουσείο των Αθηνών («Τα Νέα Μουσεία στην Ελλάδα», 9 Ιουνίου 2005) και πιστεύοντας ότι όλα αυτά θα είναι χρήσιμα στοιχεία για τη μουσειολογική έρευνα στην Ελλάδα.

Οι θεματικές ενότητες

Στην Κεντρική Μακεδονία, υπάρχει όλη η ποικιλία αρχαιολογικών μουσείων που έχουμε στην Ελλάδα, αλλά και στις χώρες της Βαλκανικής. Μουσείο ανασκαφής (Δίον), μουσεία Νομών, δηλαδή ευρύτερων περιοχών (Κιλκίς, Πολύγυρος), έκθεση εποπτικού υλικού σε αρχαιολογικό χώρο (Γαλεριανό, Όλυνθος) και, πολύ πρόσφατα, Αρχαιολογικό Μουσείο στη Θεσσαλονίκη, αυτόνομο υπηρεσιακά, όπως και εκείνο του Ηρακλείου, με ρύθμιση η οποία υποστηρίζεται με ειδικό Π.Δ. αλλά και με τον νέο Αρχαιολογικό Νόμο και τον Οργανισμό.

Το μουσείο αυτό συγκέντρωνε αρχαία ευρήματα, τυχαία ή σύνολα, από όλη τη Μακεδονία και, κατά κύριο λόγο βέβαια, από τον Νομό Θεσσαλονίκης. Από τη δεκαετία του '80 και εξής ίσχυε μια φυγόκεντρη κατάσταση, δηλαδή οι άλλες Εφορείες της Μακεδονίας και της Θράκης ζητούσαν επίμονα και συστηματικά τις αποθηκευμένες και μη αρχαιότητες τους στο Μουσείο Θεσσαλονίκης σε τέτοιο σημείο που σήμερα ο χαρακτηρισμός του ως μητροπολιτικού να ισχύει μόνο για να καλύψει πιθανώς πολύ αμφίβολους, με τις νοοτροπίες που υπάρχουν, μελλοντικούς σχεδιασμούς.

Οι επανεκθετικές προσπάθειες που έγιναν στα τέλη της

δεκαετίας του '90 στα επαρχιακά μουσεία του Κιλκίς και του Πολυγύρου βασίστηκαν στην ιδέα της εκθεσιακής ενότητας της πόλης (Ευρωπός, Παλατιανό και Άκανθος, Σάνη και Στάγειρα αλλά και Όλυνθος αντίστοιχα). Οι πόλεις αυτές διέθεταν, λόγω εκτεταμένων ανασκαφών, αναστηλώσεων κ.λπ., σημαντικές εγγυήσεις για μια συνθετική εκθεσιακή τους παρουσίαση. Εξάλλου η έννοια της πόλης είναι έννοια συμφραζομένων, μπορεί δηλαδή να περιλάβει το σύνολο ίσως των δραστηριοτήτων των ανθρώπων του παρελθόντος, ακόμη και διαχρονικά. Η ιδιαιτερότητα του Πολυγύρου συνίσταται στο ότι οι τρεις πρώτες πόλεις υπήρξαν αποικίες μιας μητρόπολης, της Άνδρου. Ως αρνητικό στοιχείο, πιστεύω, έχει τον περιορισμένο γνωστικό και χωρικό ορίζοντα από πλευράς των εκθεμάτων. Η έννοια της πόλης προσφέρεται περισσότερο ίσως για περιοδικές εκθέσεις ή για τις μεγάλες καταρχήν πόλεις, για τα λεγόμενα μουσεία πόλης, αν και εφόσον υπάρχει συνέχεια στην κατοίκηση, όπως π.χ. για τη Θεσσαλονίκη, αν και αυτό θα μπορούσε και να μην είναι απαραίτητο.

Πάντως η έννοια της πόλης μού πέρασε αμέσως από το νου για το ΑΜΘ, όταν στην περίοδο της Απόφασης της έγκρισης των αρχιτεκτονικών σχεδίων της ανακατασκευ-

1. Άποψη της εκθεσιακής ενότητας «Προς τη γένεση των πόλεων στη Μακεδονία».

ής του, ως απαραίτητη προϋπόθεση της συνέχισης του έργου είχε τεθεί η άμεση κατάθεση ενός επανεκθετικού σχεδιασμού (1998/99). Ο συστηματικός ωστόσο σχεδιασμός άρχισε αργότερα, περίπου από τα τέλη του 2001 μέχρι και τις 2 Σεπτεμβρίου 2003, οπότε και εγκρίθηκε από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Άρχισε δηλαδή όταν με την πλήρη ένταξη του έργου στο Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (εργολαβία ανακατασκευής, επανέκθεση, εξοπλισμός αποθηκών-εργαστηρίων, προθήκες), θα έπρεπε να αναφερθούν στα τεχνικά δελτία συγκεκριμένα πάσης φύσεως μεγέθη, κατασκευές, είδη, χρονικές προθεσμίες, υπεύθυνοι κ.λπ.

Σταδιακά και εκ των πραγμάτων η έννοια της πόλης ως θεματικής ενότητας εγκαταλείφθηκε –και για τους λόγους που είπαμε– και προχωρήσαμε, σχεδόν αυτονόητα, στην έννοια της θεματικής ενότητας. Αυτονόητο δεν είναι βέβαια τίποτε και εξάλλου η έννοια αυτή είχε προηγηθεί τόσο στην έκθεση για τον «Χρυσό των Μακεδόνων» όσο και στις δύο περιοδικές εκθέσεις που οργανώσαμε στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής σε χώρους εκτός του Μουσείου Θεσσαλονίκης κατά τα τέλη του 2002 και το 2003. Για τις εκθέσεις αυτές έχουν εκδοθεί στα ελληνικά και στα αγγλικά οδηγό από το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων. Οι τίτλοι τους ήταν *Ρωμαϊκή Θεσσαλονίκη* και *Αρχαίες αγροικίες σε σύγχρονους δρόμους*. Η πρώτη περιείχε ενότητες που αφορούσαν την κοινωνική, διοικητική, πνευματική, θρησκευτική και καθημερινή οργάνωση της πόλης κατά τη ρωμαϊκή εποχή ενώ στη δεύτερη, με αφορμή τις ανασκαφές (ΟΣΕ, ΠΑΘΕ, Εγνατία) σε αγροικίες στην περιοχή της Πιερίας και Δερβενίου-Ασπροβάλτας της Θεσσαλονίκης, παρουσιάζονταν όψεις της μακεδονικής «υπαίθρου χώρας» που αφορούσαν την παραγωγή, τα είδη της, τις ανταλλαγές, την αυτάρκειά τους εν σχέσει με τα μεγάλα κέντρα, τον υλικό τους πολιτισμό κ.λπ. Η πρώτη έγινε στο Τελλόγλειο Ίδρυμα και διήρκεσε λίγο λόγω του φορτωμένου προγράμματος του Ίδρύματος, όμως η δεύτερη κράτησε σχεδόν 20 μήνες και ίσως λόγω και της περιοχής –έγινε στην Κρυπτή Στοά της Αρχαίας Αγοράς Θεσσαλονίκης– είχε μεγάλη επισκεψιμότητα τους θερινούς μήνες (πάνω από 3.000 επισκέπτες το μήνα).

Όπως είναι ευνόητο, μεγάλο μέρος από τους τίτλους των ενότητων των δύο αυτών περιοδικών εκθέσεων, όπως, εννοείται, και αντικείμενα, πέρασαν στο πρόγραμμα του ΑΜΘ, και γενικά οι δύο αυτές εκθέσεις λειτούργησαν κατευναστικά, από την άποψη ότι θα μπορούσε πράγματι να αντιμετωπισθεί το απίστευτο χάος που ήταν μπροστά μας.

Σε τι μεταφράζεται αυτό το χάος; Στο ότι στο επανεκθετικό πρόγραμμα θα έπρεπε να συνδυάζονται τα εξής: 1. Να εξακολουθήσει να υπάρχει, κατά τον άλφα ή βήτα τρόπο, η έκθεση «Ο Χρυσός των Μακεδόνων», δεδομέ-

2. Μαρμάρινη επιτύμβια στήλη με ανάγλυφη παράσταση κόρης που κρατά περιστέρι. Γύρω στο 440 π.Χ. Νέα Καλλικράτεια Χαλκιδικής.

νου ότι αποτελεί πόλο έλξης των επισκεπτών. 2. Θα έπρεπε μεγάλο μέρος να αφιερώνεται στη Θεσσαλονίκη, πόλη με τεράστια διάρκεια κατοίκησης. 3. Να δικαιολογεί το χαρακτηρισμό του ως μητροπολιτικού μουσείου.

Για τους λόγους αυτούς αποφασίσαμε να συγκροτηθούν οι εξής εκθεσιακές ενότητες, εκτός από εκείνη του «μικρού Π», στην οποία τοποθετήθηκε η έκθεση του χρυσού: Η προϊστορία, στον κάτω ισόγειο χώρο, με στόχο να γίνεται αναφορά στη Μακεδονία και την ευρύτερη περιοχή. «Προς την γένεση των πόλεων» στη δεξιά πτέρυγα του «μεγάλου Π». Τέλος, στο «μεγάλο Π» οι ενότητες «Στο βασίλειο της Μακεδονίας» και «Θεσσαλονίκη: οι πρώτοι αιώνες». Οι συγκεκριμένες θεματικές ενότητες διαμορφώθηκαν ως εξής: Για την έκθεση του χρυσού διατηρήθηκαν οι ενότητες για τη διάδοση του χρυσού στον αρχαίο κόσμο, τις χρήσεις του, την εξόρυξη και τους τρόπους κατεργασίας του, τη χρήση του στα νεκροταφεία, άρα για το νόημά του σε ό,τι ονομάζεται αρχαιολογία του θανάτου. Στην όλη εκθεσιακή ατμόσφαιρα εντάχθηκε άνετα η μικρή προετών περιοδική έκθεση με θέμα τον πάπυρο του Δερβενίου με ορφικού περιεχομένου κείμενο.

Η χρήση της θεματικής ενότητας δεν είναι βέβαια ανακάλυψη της δεκαετίας του '90. Από τη δεκαετία του '80 θυμίζω δύο εκθέσεις που είδα στο Παρίσι και σίγουρα εί-

3. Λεκανίδα με κάλυμμα που διακοσμείται με παράσταση προετοιμασίας γάμου. Έργο του ζωγράφου Μαρσύα. 350-325 π.Χ. Περιστέρας Θεσσαλονίκης.

χαν αφήσει εποχή: Η μία ήταν στο Μουσείο Παραδοσιακών και Λαϊκών Τεχνών, με θέμα τον Γαργαντούα και η άλλη στο Κέντρο Πομπιντού για τη Βιέννη του Μεσοπολέμου. Η πρώτη αναφερόταν σε όλες τις διαστάσεις της έννοιας του φαγητού στην εποχή του Ραμπελαί: παρασκευή-κατανάλωση σε όλες τις ταξικές βαθμίδες, τους χώρους και τις περιστάσεις (π.χ. γάμος, πανηγύρι, τελετές κ.λπ.). Η δεύτερη αναφερόταν σε όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αναπτύχθηκαν την περίοδο του μεσοπολέμου στη Βιέννη: πολεοδομία, κτήρια, τέχνες, γράμματα, επίπλωση, ντιζάιν γενικότερα, ψυχανάλυση, ζωγραφική, μουσική κ.λπ. Οι τάσεις και στις δύο εκθέσεις ήταν σαφώς αναπαραστατικές. Και στις δύο ο θεατής, χωρίς αυτό να είναι απόλυτο, αφηνόταν υπό το κράτος των εντυπώσεων, έλειπε ίσως η διατύπωση ενός νοήματος. Δεν πρέπει εξάλλου να μας διαφεύγει ότι συγκεκριμένο θέμα αρχίζει να ορίζει ακόμη και εκθέσεις ζωγραφικής, όπως π.χ. πρόσφατη έκθεση ζωγραφικής για τη μελαγχολία (Παρίσι).

Με βάση όλα αυτά, οι δυνατοί τρόποι για επανεκθετικές προτάσεις μουσείων μεγάλης κλίμακας είναι οι εξής:

1. Παράθεση ομοειδών αντικειμένων με απλές λεζάντες και εσωτερικές ταξινομήσεις κατά χρόνο και είδος: γλυπτική, αγγειογραφία, μικρογραφία κ.λπ. 2. Μεμονωμένη και κατά περίπτωση εστίαση της προσοχής σε μερικά από τα εκθέματα αυτά με την πλήρη παράθεση συμφραζομένων, όπως έγινε π.χ. για τρία γλυπτά της πρώην γλυπτο-

θήκης του ΑΜΘ: άγαλμα Αθηνάς από την αρχαία αγορά, άγαλμα Αφροδίτης «Εν κήποις», αρχιτεκτονικό μέλος από το ανάκτορο του Γαλερίου. 3. Παρουσίαση οικισμών ή πόλεων. 4. Παρουσίαση ανασκαφών σε μεγάλα νεκροταφεία. 5. Θεματικές ενότητες. Όλες αυτές τις εκθεσιακές εκδοχές τις είχε υλοποιήσει στο παρελθόν το ΑΜΘ.

Ειδικότερα τώρα όσον αφορά τις ιδιαίτερες δυνατότητες και τα χαρακτηριστικά των θεματικών ενότητων:

1. Η χρονική διαδρομή την οποία καλύπτουν είναι κατ' ανάγκη ιστορική ή γραμμική ή καλύπτουν μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. 2. Υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία «κατασκευής» θεμάτων δεδομένου ότι, επιφανειακά τουλάχιστον, παραμερίζεται η δεσποτεία του αντικειμένου και προέχει η εστίαση σε συγκεκριμένο θέμα κατά τεκμήριο ελκυστικό για τον σύγχρονο επισκέπτη, θέμα το οποίο, ακόμη κι αν υποθέσουμε ότι δεν καλύπτεται από την αυθεντικότητα των αντικειμένων, θα μπορούσε να προβάλλεται ακόμη και μόνο με κείμενο και εποπτικό υλικό. 3. Ο τρόπος αυτός είναι επικοινωνιακός, είναι επαγωγικός με τη γενικότερη έννοια του όρου, ενώ εκείνος της παράθεσης αντικειμένων, δηλαδή ο παραγωγικός, ενεργοποιεί τον επισκέπτη-θεατή, ενεργοποιεί τις όποιες δυνατότητες πρόσληψής του. Δεν γνωρίζω αν έχουν γίνει τέτοιες μελέτες όπως έχουν γίνει για τη λογοτεχνία (το θέμα της πρόσληψης, της ανάγνωσης κ.λπ.), εκείνο που πιστεύω είναι ότι μπροστά στον κύρο του Σουνίου, π.χ., χωρίς κανέναν είδος συμφραζόμενα, εκείνο που προσλαμβάνει κανείς είναι ό,τι ο ίδιος μπορεί, ή προτείνει με βάση το σύνολο της συγκρότησής του, γνωστικής, αισθητικής κ.λπ. Η ύπαρξη όμως των συμφραζομένων, δηλαδή άλλων αρχαίων αντικειμένων, ή εποπτικού υλικού-κειμένου, χωρίς να αποκλείει την ιδιαιτερότητα της ατομικής πρόσληψης, εντάσσει τον επισκέπτη-θεατή σε συγκεκριμένα πλαίσια. Για ακραίες ωστόσο περιπτώσεις, ας πούμε π.χ. ενός κορυφαίου ζωγράφου ή ενός βαρυστημένου θεατή μπροστά στον κύρο του Σουνίου, τα όποια συμφραζόμενα μπορεί και να μην έχουν κανένα νόημα. Σε κάθε περίπτωση, πάντως με τις θεματικές ενότητες δεν επιδιώκεται η πρόσληψη όψεων της ιστορίας της τέχνης –αυτές εντάσσονται στις θεματικές ενότητες–, αλλά η συνολική εικόνα της εξέλιξης σε όλους τους τομείς της μελέτης του παρελθόντος. Όμως στην έννοια της θεματικής ενότητας θα επανέλθουμε.

Παραθέτουμε στο σημείο αυτό τις ενότητες όπως αρχικά σχεδιάστηκαν:

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1.0 ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ο χώρος: Περιβάλλον. Τοπογραφία. Τοπιογραφία. Επιφανειακές έρευνες

Ο χρόνος: Μέθοδοι μετρήσεως του χρόνου και χρονικές περιόδους

Φυσική και κοινωνική ανθρωπολογία

1.1 Παλαιολιθική εποχή

1.2 Από τη νεολιθική εποχή στην εποχή του Σιδήρου

Η προϊστορία των Βαλκανίων

Οικονομική και κοινωνική οργάνωση εντός και εκτός οικισμών. Η αναζήτηση της συμβολικής και ιδεολογικής ζωής του προϊστορικού ανθρώπου

1.2.1 Γεωργία, Κτηνοτροφία – Κυνήγι, Αλιεία. 1.2.10 Η Αρχιτεκτονική των κατοικιών. Το Νοικοκυριό – Οικοσκευή. 1.2.2 Κεραμική. 1.2.3 Εργαλεία.

1.2.4 Μεταλλοτεχνία. 1.2.5 Υφαντική. 1.2.6 Κόσμηση. 1.2.7 Ειδωλοπλαστική

1.2.8 Ανταλλαγές. 1.2.9 Κοινωνική διαφοροποίηση. 1.2.11 Γραφή

1.3 Ταφικές πρακτικές

2.0 ΠΡΟΣ ΤΗ ΓΕΝΕΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

2.1 Άσσηρος (Β).

2.2 Καστανάς (Γ).

2.3 Τούμπα Θεσσαλονίκης (Α).

2.4 Κρανιά Αρχαίου Ηρακλείου Ολύμπου (Θ).

2.5 Παλατιανό (ΣΤ).

2.6 Νέα Φιλαδέλφεια (Ε)

2.7 Μένδη (Ζ).

2.8 Αγχίαλος (Δ).

2.9 Νεκροταφεία τύμβων Ολύμπου, «Γαβριά» Καρίτσας (Ι).

2.10 «Τρεις Ελιές» Πέτρας Ολύμπου (ΙΑ).

2.11 Ποσειδί (Η)

3.0 ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

3.1 Ιστορικό διάγραμμα-Χάρτες

3.2 Ο Χώρος: Τοπογραφία. Τοπιογραφία. Περιβάλλον. Αρχαία χαρτογραφία

3.3 Ο Χρόνος: Χρονολογήσεις. Μετρήσεις χρόνου των αρχαίων

3.4 Ο Πληθυσμός – Υπολογισμοί με βάση: Τα οικιστικά κατάλοιπα. Τα νεκροταφεία

3.5 Κοινωνική ζωή: Διοίκηση, Νομοθεσία, Αρχαία. Στρατός. Οικογένεια – Θεσμοί – Κοινωνικές τάξεις, Δουλεία. Εκπαίδευση. Τελετές – Δημόσιες εκδηλώσεις. Παιχνίδια – Αθλητισμός

3.6 Ιδιωτική ζωή: Σεξουαλική συμπεριφορά. Νοικοκυριό. Έπιπλα. Συμπόσιο. Παιδικά παιχνίδια

3.7 Η Θρησκεία – Θεοί και Ήρωες: Δημόσια θρησκεία – λατρεία. Ναοί. Ιερά. Αναθήματα. Ιδιωτική θρησκεία – λατρεία. Αντικείμενα λατρείας. Μαγεία

3.8 Η Οικονομία ως καθημερινές δραστηριότητες και πρακτικές: Αγροτική παραγωγή. Ζωική παραγωγή. Φυτική παραγωγή. Βιοτεχνική παραγωγή. Αγγειοπλαστική. Κοροπλαστική. Μικροτεχνία. Μεταλλοτεχνία. Ξυλουργική. Οικοδομική. Ένδυση. Υπόδηση. Κόσμημα. Καλλωπισμός. Κόμμωση. Τρόφιμα. Ποτά. Υαλουργία. Υφαντουργία. Ανταλλαγές. Εμπόριο. Επαγγέλματα. Επικοινωνίες. Γραφή. Ταξίδια. Ανταλλαγή μηνυμάτων

3.9 Η Τεχνολογία: Πηγές Ενέργειας. Πρώτες Ύλες. Μεταλλουργία. Λατομεία, Ορυχεία

3.10 Οργάνωση του χώρου: Πολεοδομία. Οχύρωση. Αρχιτεκτονική. Δημόσια έργα. Ύδρευση. Αποχέτευση. Κρηναία Οικοδομήματα. Λουτρά. Αγορές. Θέατρα. Ναοί. Γυμνάσια. Ανάκτορα. Ιδιωτικές κατοικίες

3.11 Τέχνες και Γράμματα: Θέατρο. Μουσική – Μουσικά Όργανα. Ποίηση. Ρητορική. Φιλοσοφία. Πλαστική. Πορτρέτο. Μεγάλη Ζωγραφική. Ψηφιδωτά. Επιστήμες. Μύθος

3.12 Θάνατος: Νεκροταφεία. Τάφοι. Επιτύμβια. Ταφικά έθιμα. Δοξασίες

3.18 Ιστορικά πρόσωπα

5.0 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ – ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ

5.1 Ελληνιστική περίοδος

5.1.1 Ιστορικό διάγραμμα – Χάρτες.

5.1.2 Χώρος

5.1.4 Πληθυσμός.

5.1.5 Κοινωνική Ζωή.

5.1.6 Ιδιωτική ζωή: Νοικοκυριό. Παιχνίδια

5.1.7 Θρησκεία – Θεοί και Ήρωες: Θεοί και Ήρωες. Αντικείμενα λατρείας

5.1.8 Οικονομία ως καθημερινές δραστηριότητες και πρακτικές: Αγγειοπλαστική Κοροπλαστική. Μικροτεχνία. Λιθοτεχνία. Ένδυση. Καλλωπισμός. Κόσμημα. Υαλουργία

5.1.9 Τεχνολογία.

5.1.10 Οργάνωση του χώρου.

5.1.11 Τέχνες και Γράμματα: Θέατρο. Μύθος

5.1.12 Θάνατος: Επιτύμβια. Ταφικά έθιμα

5.2 Ρωμαϊκή περίοδος

5.2.1 Ιστορικό διάγραμμα – Χάρτες

5.2.2 Χώρος.

5.2.3 Χρόνος: Μετρήσεις χρόνου

5.2.4 Πληθυσμός.

5.2.5 Κοινωνική Ζωή: Στρατός. Οικογένεια. Κοινωνικές τάξεις Δουλεία. Τελετές – Δημόσιες εκδηλώσεις. Αθλητισμός

5.2.6 Ιδιωτική ζωή: Νοικοκυριό. Παιχνίδια

5.2.7 Θρησκεία – Θεοί και Ήρωες. Θεοί και Ήρωες. Δημόσια θρησκεία. Ναοί. Αναθήματα

5.2.8 Οικονομία ως δραστηριότητες και πρακτικές: Κυνήγι. Καλλιέργειες. Αγγειοπλαστική. Κοροπλαστική. Λιθοτεχνία. Ένδυση. Υπόδηση. Καλλωπισμός. Κόμμωση. Κόσμημα. Υαλουργία. Υφαντουργία. Ανταλλαγές – Εμπόριο. Επαγγέλματα. Έμποροι. Ταξίδια

5.2.9 Τεχνολογία

5.2.10 Οργάνωση του χώρου: Κρηναία Οικοδομήματα. Γυμνάσια

5.2.11 Τέχνες και Γράμματα: Τέχνες και Γράμματα. Θέατρο. Φιλοσοφία. Πλαστική. Πορτρέτο. Μεγάλη Ζωγραφική. Ψηφιδωτά. Μύθος

5.2.12 Θάνατος: Τάφοι. Επιτύμβια. Ταφικά έθιμα

5.2.13 Αρχαϊκός Ναός.

5.2.14 Διοικητήριο.

5.2.15 Σαραπείο

5.2.16 Αρχαία Αγορά.

5.2.17 Γαλεριανό συγκρότημα

5.2.18 Ιστορικά πρόσωπα

4. Πήλινο ανθρωπόμορφο ειδώλιο με εγχάρακτη και πλαστική διακόσμηση. Νεότερη Νεολιθική. Οικισμός Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης.

Η θεωρητική υποδομή των ενοτήτων στην πράξη

Καταρχήν, ως προέκταση και αναπόσπαστο τμήμα των πέντε εκθεσιακών ενοτήτων νοούνται οι πέντε οδηγοί που αποτελούνται από τίτλους μικρών πραγματειών ειδικών επιστημόνων, οι οποίοι σε γενικές γραμμές είναι ίδιοι με εκείνους των θεματικών ενοτήτων.

Στην πρώτη εκθεσιακή ενότητα («Η προϊστορία στη Μακεδονία») από τα 569 αντικείμενα που είχαν επιλεγεί εκτίθενται 521. Σε αρκετά από τα θέματα γίνεται χρήση εποπτικού υλικού, βίντεο και πιστών εκμαγείων για τα παλαιολιθικά κρανία. Η έκθεση δεν διαρθρώνεται με βάση τις γνωστές χρονικές περιόδους από την Παλαιολιθική εποχή μέχρι την Εποχή του Σιδήρου, αλλά με βάση τις καθημερινές δραστηριότητες/πρακτικές και ιδεολογίες του ανθρώπου εκείνων των εποχών, έτσι ώστε μέσα από την αλλαγή τους να αναδύονται τα χαρακτηριστικά της κάθε εποχής. Οι έννοιες αυτές είναι κομβικές για τη σημερινή κυρίως προϊστορική έρευνα. Μάλιστα, τόσο στην εκθεσιακή αυτή ενότητα, όσο και, όχι τόσο άμεσα, στις επόμενες, είναι έννοιες που μπορούν να είναι συμβατές με τις σύγχρονες έννοιες/αρχές του κοινωνικού

και συμβολικού πεδίου, του habitus και της πρακτικής: «Το habitus είναι αυτή η γενική και ενοποιητική αρχή που επανερμηνεύει τα ουσιώδη και αναφορικά χαρακτηριστικά μιας θέσεως ως έναν τρόπο ενοποιητικού βίου, με άλλα λόγια ως ένα ενιαίο σύνολο πρακτικών, αγαθών και επιλογών που ιδιάζουν στα άτομα. (...) Το habitus είναι οι γενετικές αρχές των διακριτών και διακριτικών πρακτικών – το φαγητό του εργάτη και κυρίως ο τρόπος που αυτός το τρώει, τα αθλήματα που ασκεί και ο τρόπος με τον οποίο τα ασκεί, οι προσωπικές του πολιτικές απόψεις και ο τρόπος που τις εκφράζει.³ Η συστηματική εμπάθυνση σε τέτοιου είδους προβληματισμό ενδεχομένως να ανοίξει νέους δρόμους για τη θεωρία και πράξη της μουσειολογίας.

Η δεύτερη εκθεσιακή ενότητα έχει τίτλο «Προς τη γένεση των πόλεων στη Μακεδονία» και αποτελείται από έντεκα θεματικές ενότητες με εκθέματα (αρχικώς υπολογίστηκαν 115 και τελικά περιλήφθηκαν 112) από θέσεις που οι περισσότερες εμφανίζουν τα χαρακτηριστικά του τίτλου, καλύπτουν τη χρονική περίοδο από το τέλος της Μυκηναϊκής εποχής μέχρι την αρχή των αρχαϊκών χρόνων. Στις θέσεις αυτές έγιναν όλων των ειδών οι

ανασκαφές. Οι λόγοι που επιλέχθηκε αυτή η ενότητα είναι: 1. Για να καλυφθεί το κενό μεταξύ του τέλους της Προϊστορικής εποχής και της γένεσης του βασιλείου των Μακεδόνων. 2. Για να εκτεθούν ευρήματα και συμφραζόμενα (εποπτικό υλικό, κείμενα) από θεματικές ενότητες που δεν συνιστούν δραστηριότητες όπως οι άλλες, αλλά οικιστικά σύνολα. 3. Για να προβληθεί μέρος της τεράστιας ανασκαφικής εργασίας στο πλαίσιο των «μεγάλων έργων». 4. Για να δειχθεί ότι οι αιώνες αυτοί ήταν κάθε άλλο παρά «σκοτεινοί» και να αρχίσει σιγά σιγά ο επισκέπτης να αντιλαμβάνεται τη δυναμική της Μακεδονίας σε μια περίοδο που καλύπτουν τα έπη του Ομήρου. 5. Τέλος, το κυριότερο, να δειχθεί ότι σε αρκετές από αυτές τις θέσεις εντοπίζεται ένα τυπικό πολεοδομικό, ας το πούμε, χαρακτηριστικό, της ευρύτερης περιοχής του Αιγαίου, που δηλώνει τη γένεση μιας νέας ελίτ, ύστερα από εκείνη των μυκηναϊκών ανακτόρων, αλλά και τη γένεση, όχι καταρχήν συγκροτημένου πολεοδομικού ιστού: πρόκειται για την ύπαρξη ενός μεγάλου κεντρικού κτηρίου γύρω από το οποίο αναπτύσσεται οικοδομική δραστηριότητα, μάλλον όχι βάσει σχεδίου.

Η επόμενη εκθεσιακή ενότητα αναφέρεται στη Μακεδονία. Το σκεπτικό της επανέρχεται σε εκείνο της πρώτης ενότητας με ανακατάταξη όμως και μερική μείωση των θεματικών ενότητων που εκθέσαμε προηγουμένως. Την ανακατάταξη την επέβαλαν κατά την υλοποίηση του σχεδιασμού (τα αντικείμενα μειώθηκαν από 601 σε 488) οι εξής λόγοι: 1. Η έλλειψη μεγαλύτερου χώρου και η πρόνοια για την αποφυγή αισθήματος δυσφορίας λόγω της συσσώρευσης μεγάλου αριθμού αντικειμένων. 2. Ο κατάλογος των θεματικών ενότητων που παραθέσαμε αποτελεί κατά κάποιο τρόπο μοντέλο, πράγμα το οποίο συμβαίνει αφού μερικές ή αρκετές από αυτές δεν είναι δυνατό να αντιπροσωπευθούν από υλικά κατάλοιπα/εκθέματα, ενώ η αντιπροσώπευσή τους με εποπτικό υλικό έθετε θέμα χώρου. Το σύνολο σχεδόν ωστόσο των ενότητων μάλλον θα εκπροσωπείται στον οδηγό που θα δημοσιευθεί, με βάση την αρχική διάταξη των ενότητων που εκθέσαμε εδώ. 3. Η έλλειψη δημοσιεύσεων αλλά και ερευνητικού έργου για πολλούς τομείς.

Η τελική εκθεσιακή διάρθρωση κατέληξε ως εξής: 1. Ο χώρος 2. Ο χρόνος. 3. Η κοινωνική και πολιτική οργάνωση (πληθυσμός και κοινωνικές τάξεις, δουλεία, διοικητικό-δικαιο-θεσμοί, ο στρατός, η εκπαίδευση, ο αθλητισμός). 4. Οικονομία και επικοινωνία (αγροικίες, ζωική και φυτική παραγωγή, βιοτεχνική παραγωγή –ο πηλός, τα μέταλλα, το γυαλί, το ελεφαντόδοντο–, μετακινήσεις, εμπόριο, ανταλλαγές). 5. Οικογένεια και ιδιωτική ζωή (οίκος και οικονομία, γνωρίζοντας τις μακεδονικές οικογένειες, η επίπλωση και ο εξοπλισμός του σπιτιού, μαγείρεμα-σερβίρισμα, υφαντική-ένδυση, παιχνίδια, καλ-

5. Το εσωτερικό τάφου από την αρχαία Αίγεια, περιοχή Μηχανιώνας Θεσσαλονίκης (ενότητα «Ο χρυσός των Μακεδόνων»).

λωπισμός, κομμώσεις, το συμπόσιο, η ερωτική ζωή. 6. Ταφικά έθιμα. 7. Μύθος και λατρείες (αγγεία με μυθολογικές παραστάσεις, αναθήματα, αναθηματικά γλυπτά και στήλες, Δήμητρα-Κόρη, λατρείες από την Αίγυπτο-Ανατολή, τοπικοί θεοί και ήρωες, οικιακή λατρεία). 8. Γράμματα και τέχνες (φιλοσοφία-ποίηση, μουσική-χορός, θέατρο, ζωγραφική, πλαστική).

Τα ίδια και σε μεγαλύτερο βαθμό ισχύουν και για την επόμενη εκθεσιακή ενότητα που αναφέρεται στη Θεσσαλονίκη (από 559 αντικείμενα εκτίθενται 414). Και για την ενότητα αυτή προτάθηκε αρχικά το ίδιο μοντέλο, με μικροεξαιρέσεις, τόσο για την Ελληνιστική όσο και για τη Ρωμαϊκή εποχή. Τελικά προέκυψε μια συγχώνευση των δύο εποχών, κυρίως γιατί τα δεδομένα από την ελληνιστική εποχή είναι περιορισμένα, αλλά και για τους ίδιους λόγους που αναφέρθηκαν στην εκθεσιακή ενότητα για τη Μακεδονία. Από τη συγχώνευση κ.λπ. προέκυψε το εξής σχήμα: 1. Πριν από την ίδρυση της

πόλης: Εκτίθενται ευρήματα από οικισμούς της ευρύτερης περιοχής της που κατοικούνταν πριν από την ίδρυσή της. 2. Η οργάνωση του αστικού χώρου: Τα τείχη και οι πύλες. Λιμενικές εγκαταστάσεις. Η αγορά. Το διοικητήριο. Το Γαλεριανό Συγκρότημα. Τα σπίτια. Οι θέρμες. Τα ιερά. Τα νεκροταφεία. 3. Ο πληθυσμός: Η κοινωνική ιεραρχία. Τα επαγγέλματα. Το αστικό σπίτι. 4. Τα συμπόσια: Η μαγειρική παράδοση. Η κουζίνα των Ρωμαίων. Τα λυχνάρια. Τα ψηφιδωτά. Τα τραπεζοφόρα. 5. Οι γυναίκες: Τα κοσμήματα και ο καλλωπισμός. 6. Τα πορτρέτα. 7. Ο θάνατος: Ταφικά έθιμα. Μακεδονικοί τάφοι Θεσσαλονίκης. Τα νεκροταφεία. Οι τάφοι. 8. Η λατρεία: Θεοί. Ήρωες. Θίασοι. Αυτοκρατορική λατρεία. Ο θεοποιημένος Αλέξανδρος. 9. Το Σεραπείο. 10. Ο αρχαϊκός ναός.

Πρέπει, τέλος, να τονιστεί ότι ένα μεγάλο μέρος του γραπτού και εποπτικού υλικού, μερικές φορές και για οικονομία χώρου, πέρασε στις διάφορες πολυμεσικές και λοιπές ηλεκτρονικές εφαρμογές. Για αυτές απαιτείται μια μελλοντική παρουσίαση από τις μουσειολόγους και αρχαιολόγους που τις εκπόνησαν, ενώ παρουσιάσεις θα μπορούσαν να γίνουν για την αρχιτεκτονική, γραφιστική, και βέβαια για τη μουσειολογική μελέτη, τη μελέτη του φωτισμού. Οι τελικοί τίτλοι πάντως των πολυμεσικών κ.λπ. εφαρμογών είναι οι εξής: 1. Εισαγωγικό: ίδρυση και ιστορία του ΑΜΘ (βίντεο), στην είσοδο. 2. Όψεις της προϊστορικής ζωής: το νοικοκυριό. Αίθουσα της προϊστορικής συλλογής (βίντεο σε οθόνη προβολής). 3. Εισαγωγικό για την ενότητα της Μακεδονίας (βίντεο σε οθόνη πλάσματος). 4. Η πόλη στη Μακεδονία (οθόνη αφής, πο-

λυμεσική εφαρμογή). 5. Οι μακεδονικοί τάφοι (οθόνη αφής, πολυμεσική εφαρμογή). 6. Εισαγωγικό για το τμήμα της Θεσσαλονίκης (βίντεο). 7. Η οργάνωση του χώρου στην ελληνιστική-ρωμαϊκή Θεσσαλονίκη (οθόνη αφής, πολυμεσική εφαρμογή). 8. Το Γαλεριανό Συγκρότημα (βίντεο σε οθόνη πλάσματος).

Αυτός ο καταιγισμός από κείμενα, συμβατικό εποπτικό υλικό, ηλεκτρονικές εφαρμογές, λεζάντες για κάθε αντικείμενο, ντοσιέ περαιτέρω πληροφόρησης, οι υπό εκπόνηση μεγάλοι οδηγοί για κάθε εκθεσιακή ενότητα και φυσικά και καταρχήν αυτά καθαυτά τα αντικείμενα/εκθέματα, συνιστούν μια δυναμική κατάσταση για να δειχθεί στις σημερινές κοινωνίες ότι η προσέγγιση του ιστορικού παρελθόντος, δηλαδή αυτού που διαθέτει πάσης φύσεως κειμενικά κατάλοιπα, μπορεί να είναι υλική – εικονιστική – κειμενική ταυτοχρόνως. Η γραμματική και το συντακτικό κειμένων, αντικειμένων, εικόνων αρχαίων και κατοπινών μέχρι τις μέρες μας είναι πράγματα αμφίδρομα, αλληλοτροφοδοτούμενα και διαχρονικά. Δίνεται μεγάλη βαρύτητα στις πρακτικές της καθημερινής ζωής. Ο απλός επισκέπτης συνδιαλέγεται με τις λύσεις του παρελθόντος για τα πάντα, από τα πιο πρακτικά μέχρι τα πιο περίπλοκα. Πολλές φορές ίσως να επανεκτιμήσει, ειδικά με αφορμή την ενότητα για τα προϊστορικά, τις δικές του όποιες πρακτικές δεξιότητες, όπως εκείνοι οι περίφημοι ήρωες του Φλωμπέρ, Μπουβάρ και Πεκισέ (βλ. την επιφυλλίδα της Αλ. Στάρα, «Το κατά Flaubert μουσείο», *Βήμα της Κυριακής / Νέες Εποχές*, 7 Μαΐου 1995). Οι ήρωες αυτοί, αφού κατάλαβαν το ανέφικτο της συγκέντρωσης της ανθρώπινης γνώσης, εμπειρίας, δημι-

6. Κλίνη από τον μακεδονικό τάφο της Ποτίδαιας (ενότητα «Στο βασίλειο της Μακεδονίας»).

7α. Αργυρή επίχρυση διακόσμηση λάρνακας που ήταν κατασκευασμένη από ξύλο και δεν διατηρήθηκε. Νεκροταφείο Πύδνας, Μακρύγιαλος, β. Μορφή Δία, γ. Μορφή Άρτεμης.

ουργίας σε ένα «μουσείο», κατέληξαν να κάνουν οι ίδιοι αυτό που ανέκαθεν ήξεραν καλά: την αντιγραφή κειμένων. Η επανεκτίμηση των σημερινών (ενός αγρότη ή ενός τεχνίτη), ή των προ δεκαετιών δεξιοτήτων του επισκέπτη αναπτυγμένων σε ένα αστικό ή αγροτικό περιβάλλον, του χαρίζει σίγουρα αυτοδικαίωση και περηφάνια για το ατομικό του παρελθόν και τον προτρέπει σε μια κριτική στάση απέναντι στα πράγματα. Την εντόπισα κατά κόρον αυτή τη συμπεριφορά στην έκθεση για τις Αρχαίες Αγροκίες που αναφέραμε, έκθεση που αποτέλεσε έναν από τους πολλούς πυρήνες αυτής της επανέκθεσης. Θα συνειδητοποιήσει τέλος ο επισκέπτης ότι ο τεράστιος και δύσβατος κόσμος των αρχαίων κειμένων δεν συνιστά τον μοναδικό και ουσιαστικό τρόπο της γνωριμίας του με τον αρχαίο κόσμο.

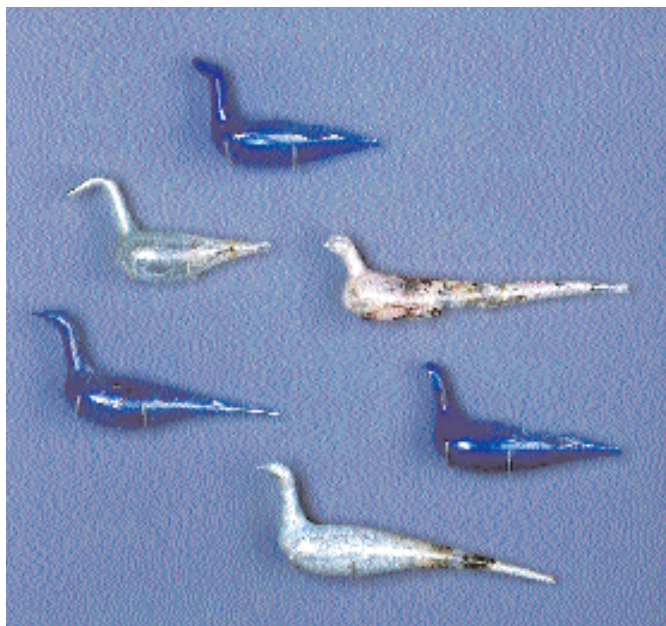
Ειδικότερα για τις θεματικές ενότητες. Το θεωρητικό τους υπόβαθρο

Ύστερα από όσα προηγήθηκαν, η έκφραση «μουσειακό έκθεμα», που αναφέραμε στην αρχή, εξακολουθεί άραγε να έχει την «απαξίωτική» σημασία που της αποδόθηκε και της αποδίδεται ακόμα και όταν βρίσκεται σε ένα εκσυγχρονισμένο μουσειακό περιβάλλον ανάλογο με αυτό που περιγράψαμε; Καταρχήν θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η σύγχρονη θεματολογία της έρευνας στη Μακεδονία, έτσι όπως αποτυπώνεται στις θεματικές μας ενότητες, υποστηρίζεται τόσο από σύγχρονες κοινωνιολογικές έρευνες που ήδη αναφέραμε, όσο και από τη σχολή των *Annales* αλλά και τη μεταμοντέρνα άποψη για την –εκτός των άλλων– συμβολική και νοηματική συγκρότηση του κόσμου.⁴ Κάθε έκθεμα, επομένως, εντάσσεται σε μια θεματική ενότητα, που με τη σειρά της εντάσσεται σε μια συγκροτημένη ομάδα από ενότητες, οι οποίες συνιστούν κατά το δυνατόν το σύνολο της

β. Ιδιωτικής, δημόσιας και πνευ-Υ

ματικής ζωής μιας εποχής σε ένα δομημένο ή φυσικό περιβάλλον. Επομένως το έκθεμα δεν είναι ένα αντικείμενο χωρίς νόημα (βλ. τη σημαντική αρθρογραφία της Αλ. Στάρα για το θέμα στο *Βήμα της Κυριακής*, στις 13.3.1994, 20.11.1994, 10.9.1995, 12.5.1996 και 14.7.1996) ή ένα «μουσειακό έκθεμα», για να επανέλθουμε στα εισαγωγικά μας, αλλά ένα αντικείμενο που νοηματοδοτείται και ερμηνεύεται από τα συμφραζόμενά του και το αντίστροφο. Μέσω των θεματικών ενότητων αίρεται η «σύγχρονη πλάνη» της απλής παράθεσης αντικειμένων ή της συσσώρευσης γνώσεων και γίνεται ίσως δυνατή η εισχώρηση, μέσω του επισκέπτη, του παρελθόντος στο παρόν και το αντίστροφο, δηλαδή το έκθεμα δεν είναι αποστασιοποιημένο από το παρόν αλλά ξαναβρίσκει την ιστορικότητα και το νόημά του στο παρόν. Η θεματική ενότητα αποτελεί ίσως τον πιο επικοινωνιακό τρόπο για την πρόσληψη του παρελθόντος από το παρόν, αφού συνδυάζει όλους τους δυνατούς τρόπους επικοινωνίας (γραφή, ήχο, εικόνα, αυθεντικότητα των εκθεμάτων) και σίγουρα αποτελεί τη μοναδική ίσως προοπτική για μόνιμες επανεκθέσεις με ανάλογο με το ΑΜΘ χαρακτηριστικά: μητροπολιτικό μουσείο μιας μεγάλης περιοχής, διαχρονική παρουσίαση τόσο της περιοχής όσο και της πόλης στην οποία εδρεύει, μεγάλος αριθμός ανασκαφών και ευρημάτων κ.λπ. Η εκθεσιακή της δυναμική είναι τεράστια, φαίνεται όμως, από όσο μπορώ να γνωρίζω, να μην έχει απασχολήσει σημαντικά τη μουσειολογική θεωρία. Για να εκφραστεί ωστόσο, με όλες τις δυνατότητές της, όπως πιστεύουμε ότι συνέβη στο ΑΜΘ, απαιτείται η κατάλληλη οικονομική συγκυρία (στην περίπτωση μας, Γ΄ ΚΠΣ), η διοικητική αυτονομία των μουσείων, η συνεργασία πολλών μόνιμων και εκτάκτων ειδικών συνεργατών κ.λπ. Η μουσειολογία, τέλος, ως θεωρία και πράξη, προεξοφλεί ένα

8. Γυάλινα πουλιά. 1ος αι. μ.Χ. Θεσσαλονίκη.

λαμπρό μέλλον και διαθέτει υποδομή με μεγάλο θεωρητικό βάθος για πολλούς λόγους, αλλά και γιατί στηρίζεται στη θεωρία της επικοινωνίας. Το βάθος αυτό δεν περιορίζεται μόνο στη γνωστή αγγλογαλλική παράδοση, αλλά και στη γερμανική, και στην παράδοση των χωρών του πρώην ανατολικού συνασπισμού. Ειδικότερα για τη γερμανική παράδοση θα πρότεινα ένα ανέλπιστα, για εμένα τουλάχιστον, εγχειρίδιο της πρώην Ανατολικογερμανίδας Κ. Fl gel (*Einf hrung in die Museologie*, WBG, 2005).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Βασικοί συντελεστές: Αρχαιολόγοι ΑΜΘ: Λιάνα Στεφανή, Στυλιάννα Γκαλινίκη, Ευρυδίκη Κεφαλίδου, Αγγελική Κουκουβού, Ελεονώρα Μέλλιου, Καλλίνα Ξανθοπούλου, Κώστας Σουέρεφ, Δόμνα Τερζοπούλου, Τασούλα Δημουλά (αρχαιολόγος). Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός: Γιάννης Νιαούρης, αρχιτ. γραφείο Ψωμαδάκη-Μαρίνου. Μουσειολόγοι-ηλεκτρονικές εφαρμογές: Μάχη Γκαζή, Έστερ Σολομών (ΑΜΘ), Αλεξάνδρα Νικηφορίδου. Καλλιτεχνική-γραφιστική επιμέλεια: Δημήτρης Καλοκέρης. Αρχαϊκός ναός: Γιώργος Καραδέδος (αρχιτέκτονας-καθ. ΑΠΘ). Ομάδα τεχνιτών με επικεφαλής τους τεχνίτες του ΑΜΘ Στέλιο Καραμπίκα και Χρίστο Πλιάκο. Ομάδα εκτάκτων συντηρητών (Σ. Αθανασιάδου, Δ. Καρολίδης κ.ά). Οι προθήκες είναι της βελγικής εταιρείας Meywaert. Την έκθεση ολοκλήρωσε (Μάιος 2006-Σεπτέμβριος 2006) και εγκαινίασε η νέα Διευθύντρια του ΑΜΘ Π. Βελένη.

¹ Μ. Τοπαλή, «Ένα νέο οδυσσειακό κάτοπτρο για ενήδονες αναγνώσεις (και ακροάσεις)», *Ποίηση* 27 (2006), σ. 245.

² Δ.Β. Γραμμένος, «Αρχαιολογία και ερμηνευτική», *Σύγχρονα Θέματα* 81 (2002), σ. 65, 66.

³ P. Bourdieu, *Πρακτικοί λόγοι: Για τη θεωρία της δράσης*, μτφρ. Ρ. Τουτουντζή, Πλέθρον, 2000, σ. 21-22. Βλ. επίσης, ο ίδιος, *Η αίσθηση της πρακτικής*, Αλεξάνδρεια, 2006.

⁴ Βλ. πρόσφατα S. Clark, «Οι ιστορικοί της Σχολής των *Annales*», στο Q. Skinner (επιμ.), *Μετά τον εμπειρισμό*, μτφρ. Χ. Μαρσέλλος / Κ. Χατζή, Κάτοπτρο, 2006, σ. 262 κ.ε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

BOURDIEU P. *Πρακτικοί λόγοι: Για τη θεωρία της δράσης*, μτφρ. Ρ. Τουτουντζή, Πλέθρον, 2000 (*Raisons pratiques: sur la th orie de l' action*, Editions du Seuil, 1994).

ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ Δ.Β., «Αρχαιολογία και ερμηνευτική», *Σύγχρονα Θέματα* 81 (2002), σ. 64-66.

CLARK S., «Οι ιστορικοί της Σχολής των *Annales*», στο Q. Skinner (επιμ.), *Μετά τον εμπειρισμό*, μτφρ. Χ. Μαρσέλλος / Κ. Χατζή, Κάτοπτρο, 2006, σ. 243-271 (*The Return of Grand Theory in the Human Sciences*, C.U.P., 1990).

FL GEL K., *Einf hrung in die Museologie*, WBG, 2005.

ΤΟΠΑΛΗ Μ., «Ένα νέο οδυσσειακό κάτοπτρο για ενήδονες αναγνώσεις (και ακροάσεις)», *Ποίηση* 27 (2006), σ. 243-248.

The Re-exhibition in the Archaeological Museum of Thessaloniki (2001-2006)

Dimitrios V. Grammenos

The first part of the complete re-exhibition of the Archaeological Museum of Thessaloniki was inaugurated a few days before the opening of the Olympic Games of 2004 along with the more important section of its renovated building. The method followed for the presentation of this re-exhibition, entitled "The Gold of Macedons" was that of the thematic entities: Mining, Use and Dissemination of Gold, Gold and the Archaeology of Death, the Derveni Papyrus. Four more exhibition entities, The Prehistory of Macedonia, Towards the Creation of Cities, Macedonia, and Thessaloniki, the preparation of which had already started since the end of 2001, were inaugurated in the early September of 2006. The above methodology was again followed, whereas for the exhibition of the prehistoric section emphasis was given to the everyday, customary practices of the period. The basic thematic nuclei around which the latter exhibition revolves are: space/environment, time, economy, society, spiritual/religious/artistic life and technology. Although these notional units have been already classified since the 1960's by the positivist and modernist D. Clark, one of the pioneers of New Archaeology, they nevertheless remain diachronic; therefore, since no one could deny their post-modern use, we have included them in the planning of the exhibition, because, by offering a variety of interpretations, the exhibition can evoke the visitor's judgment on its subject and issues. The differentiation from the past is clear: the present objective is communication in the broader philosophical and social sense of the term. Needless to say that the exhibition is framed by a broad variety of multimedia and other electronic applications incorporated in and related to its thematic entities.